

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ฟังธรรมนะ ธรรมะเป็นเรื่องของชีวิตเรา ชีวิตนี้เป็นเรื่องจิตใจ จิตใจต้องการธรรมะเป็นที่พึ่งอาศัย ร่างกายนี้ต้องการอาหารเป็นปัจจัย ๔ ปัจจัยเครื่องดำรงชีวิต ปัจจัย ๔ ดำรงชีวิตไว้เพื่อให้ชีวิตนี้ได้สืบเนื่องกันไป

เวลาเขาถามพระสารีบุตรว่าชีวิตนี้คืออะไร? ชีวิตนี้คือไออุ่น ไออุ่นตั้งอยู่บนกาลเวลา ไออุ่นมีของมันอยู่ แต่มันไม่มีกาลเวลา เห็นไหม สันตติ ชาติรู้มันสืบต่อเนื่องของมันไป ชีวิตอยู่ที่ตรงนี้ ชีวิตเพราะมีจิตวิญญาณครองในร่างนี้ ชีวิตเราถึงมีชีวิตนี้อยู่ จิตวิญญาณนี้เคลื่อนออกจากร่างนี้ไปก็คือคนตาย ถ้าคนตายแล้วเราจะไปสอนสิ่งใด คนตายแล้วก็หมดโอกาส เรายังมีชีวิตอยู่ ถ้าเรามีชีวิตอยู่เรามีโอกาสได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงของเรา

เขาว่าโลกเขาต้องการความดีกัน ความดีของโลกนะ ความดีของโลก เห็นไหม เขาบอกกันนะว่าเราจะต้องยกมือไหว้คนดี ออ้ายยกมือไหว้คนที่ไม่มีเงินแต่ไม่ดี แต่เราก็กยกมือไหว้กันเพราะมารยาทสังคม ด้วยอิทธิพล ด้วยต่างๆ เราก็กต้องยอมรับสภาวะสังคมนั้นไป แต่เราก้านไว้ในใจของเราได้ว่าคนนี้เป็นคนที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง แต่ในเมื่อเขามีอิทธิพลของเขา เราก้านไว้ในใจ คือมีหิริโอตฺตปฺปะ

คนจะมีหิริโอตฺตปฺปะ มีความเกรงกลัว มีความละอายต่อบาป ถ้ามีความเกรงกลัว มีความละอายต่อบาป จิตใจของเรามันควรแก่การงาน คือมันทำสิ่งใดก็ได้ จิตใจของคนที่ไม่ควรแก่การงานนะมันดื้อ มันไม่รับสิ่งใดเลย มันเอาแต่ความพอใจของมัน นี่ศาสนาจะกล่อมเกลากล่อมเกล้าให้จิตใจของคนเป็นคนดีขึ้นมา ถ้าคนดีขึ้นมา มันดีในหัวใจนะ

ถ้าดีในหัวใจ เห็นไหม ถ้าเราคิดสิ่งที่โลกเขาคิดกันไม่ได้ โลกคิดแต่ทำความชั่วนะ เอาเปรียบการเห็นแก่ตัวเอาเปรียบนั้น เราคิดอย่างนั้นไม่ได้ แต่ถ้าเราคิดถึงเรื่องหน้าที่การงาน คิดถึงปัญญาของเราที่การดำรงชีวิตของเรา ใช้ชีวิตของเราให้พ้นจากวิกฤตินี้ไป ปัญญาอย่างนี้เราอยากมีอยากเป็น เราอยากคิด อยากฝึกอยากฝน อยากให้มีขึ้นมา ถ้ามีปัญญาอย่างนี้ขึ้นมาจะ ปัญญาครอบรู้ในกองสังขาร

สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง เห็นไหม ถ้าเรามีปัญญา ปัญญาครอบรู้ในความรู้สึกนึกคิดของเรา ถ้าความรู้สึกนึกคิดของเรา ความรู้สึกนึกคิดต้องมีคนรับรู้เท่าทันมันอีกด้วยหรือ...สติปัญญา เห็นไหม ถ้ามีสติมันยับยั้งความคิดได้ ถ้ายับยั้งความคิดได้เราก็ไม่ทุกข์จนเกินไปนัก เวลามันทุกข์มันร้อนขึ้นมา เพราะเราคิดสิ่งใดเราคิดไม่ออก ทำไมเราคิดไม่ออก แล้วเราเจอวิกฤตสิ่งใดทำไมเราผ่านวิกฤตินี้ไปไม่ได้ เห็นไหม สิ่งนี้เวลาเรามีความรู้สึก คือทันความคิด เราทันความคิดว่าทำไมเราไม่มีปัญญาทะลุวิกฤตสิ่งนี้ไปได้

สิ่งที่จะผ่านวิกฤตนี้ไปได้มันต้องมีบารมีด้วย ถ้ามีบารมี เห็นไหม คนที่มีบารมีเขาจะนิ่งของเขา เจอสิ่งใดเขามีสติปัญญาของเขา เขาแก้ไขของเขา แก้ไขในเหตุการณ์วิกฤตินั้น ผ่านวิกฤตอันนั้นไปได้ เพราะเขาไม่ตื่นเต็นไปกับเขา ความตื่นเต็นทำให้ความคิดมันไม่สะดวก ความคิดมันไม่ปลอดโปร่ง ความปลอดโปร่งของเรา สิ่งอย่างนี้เราถึงมาฝึกฝนกัน

เราฝึกฝนนะ เวลาเราทำบุญกุศล ว่าบุญจะให้ความสุขความสงบกับเรา อกุศลให้ความทุกข์ความยากกับเรา เราก็ทำคุณงามความดีมาทั้งนั้นแหละ ทุกคนก็ทำความดี ความดีของใคร? ความดีของเด็กๆ ความดีจากโลก ความดีอย่างนั้นความดีเพื่อจะให้คนนับหน้าถือตา แต่ความดีของเราเราทำของเรา

เวลาพระเราอยู่ในกุฏิ อยู่โคนต้นไม้ นั่งภาวนาของเราอยู่คนเดียว ใครจะมารู้กับเราว่าเราทำอะไร เวลาเราเอาใจของเราไว้ในอำนาจของเรา เอาความรู้สึกนึกคิดไว้ในอำนาจของเรา ใครจะมารู้ว่าเราเอาความรู้สึกนึกคิดไว้ในอำนาจของเรา แต่เวลาถ้าจิตใจมันไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จิตใจมันคิดไปทางโลก คิดออกไปทางโลกหมด เราก็อยู่ในป่าในเขาเหมือนกัน แต่ความรู้สึกนึกคิดมันคิดแล้ว พอความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้เกิดขึ้น มันเกิดความหวาดระแวง มันเกิดความกลัว มันเกิดความไม่เคารพตนเอง แต่ถ้าเรามีสติปัญญา มันเคารพตนเอง

“เราต้องนับถือศาสนาทำไม นับถือศาสนาทำไม เราไม่ต้องนับถือศาสนาก็ได้ เราทำได้” นี่เราคิดแบบโลกๆ คิดอย่างนี้ ทำได้ก็ได้ ดีของใครล่ะ เวลาความดีของใคร ดีของกิเลส กิเลส มันลากไปเรื่อยแหละ ดีของมันนะว่าสิ่งนั้นเป็นความดี สิ่งนั้นเป็นความดี นี่ดีของเขาไง แต่ถ้าดีในศาสนา เราเคารพตนเอง ดีในศาสนา เคารพตนเองที่ไหน มันมีศีลใจ

ศีลคือความปกติของใจ ศีลมันเป็นการตรวจสอบว่าถูกหรือผิด ถ้าถูกหรือผิดขึ้นมา แล้วเกิดปัญญาขึ้นมา เวลามันเกิดปัญญานะ เวลาจิตใจของคนทำความสงบระงับเข้ามา เวลามันเกิดอุปกิเลส กิเลสอย่างละเอียด โอภาส ความสว่างไสว ความต่างๆ มันเป็นกิเลสทั้งนั้นแหละ คิดคุณิ เขาบอกโลกนี้เป็นความว่าง ศาสนานี้เป็นความว่าง นิพพานเป็นความว่าง มันโอภาส มันว่างหมด มันสว่างหมด ทำไมมันไม่เป็นธรรมล่ะ...เห็นไหม ถ้าเราไม่เคารพตนเอง

ถ้าเราเคารพตนเอง เคารพตนเองเคารพพุทธะ เราเคารพตนเอง เห็นไหม ถู้อศาสนาที่นี่ ถู้อศาสนาที่นี่ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ความว่าง ใครเป็นคนรู้ว่าว่างล่ะ ทำไมมันสว่างไสว ใครไปเห็นสว่างไสวล่ะ สว่างไสวมันเกิดมาจากใครล่ะ ถ้ามันเข้ามาที่จิต ความสว่างไสวมันอยู่ที่ภายนอก จิตใจมันสว่างไสวหรือเปล่า

หลวงตาท่านบอกว่า “มันว่างข้างนอก ข้างในมันไม่ว่างใจ” ข้างนอกมันว่าง ข้างนอกมันว่างเพราะมันไปรู้ไปเห็นว่าว่าง แล้วตัวมันล่ะมันว่างไหม? มันไม่ว่างตัวมัน ไม่ว่างตัวมันเพราะเหตุใดล่ะ ไม่ว่างตัวมันเพราะมันไม่มีปัญญาแก้ไขใจ นี่เพราะเราไม่เคารพตนเอง เราจะเคารพแต่สิ่งภายนอกว่าสิ่งนั้นเป็นความดีๆ นี่ความดีจากข้างนอก แล้วความดีจากข้างในล่ะ ถ้าความดีจากข้างใน ทำลายภวาสวะ ทำลายภพ ทำลายที่ตั้งของมัน

ถ้าทำลายมันได้ เห็นไหม ถ้าจิตใจดวงนี้ไม่ได้แก้ไขใจของตัวเอง เราจะเอาอะไรไปสอนใคร เราจะไปแก้ไขใคร? เพราะเราไม่รู้ใจ แต่เรารู้ในทางวิชาการใช้ไหม รู้ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรารู้ทางวิชาการ แต่ความเป็นจริงเรารู้ไหมล่ะ? เราไม่รู้ เห็นไหม นี่ความดีมันมีแตกต่างหลากหลายมากมายนัก ถ้าความดีมันมีแตกต่างหลากหลายมากมายนัก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงสอนว่า “อตุตทา หิ อตุตโณ นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

เวลาทรัพย์สมบัติของภายนอก ทรัพย์สมบัติของคนอื่นมันเรื่องของเขา ทรัพย์สมบัติของเรา เราก็ว่าเป็นสิทธิของเรา เราก็รักษาของเรา นี่ธรรมภายนอก ธรรมภายใน ถ้าธรรมภายใน เห็นไหม ธรรมภายนอก บุญกุศลเป็นธรรมอันหนึ่ง สติปัญญาก็เป็นธรรมอันหนึ่ง สติธรรม สมาธิ

ธรรม ปัญญาธรรม แล้วธรรมอย่างนี้มันธรรมอย่างไร มันเกิดดับไหม ปัญญามันเกิดแล้วมันก็ดับ
ปัญญามันเกิดแล้วมันก็ดับ แล้วถ้ามันเป็นธรรมภายในละ อกุปปธรรม

“เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด เธอจงอย่ามีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย”

เวลาเป็นธรรมขึ้นมามันเป็นธรรมกับตัวมันเอง อกุปปธรรมคือมันไม่เคลื่อนไปและไม่
มา ไม่มีการเคลื่อนไป มันเป็นอกุปปธรรม แล้วมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไรละ? มันเกิดขึ้นมาจากใน
หัวใจของเรา สิ่งที่เป็นนามธรรม วัตถุเวลามันเป็นอนิจจัง เวลามันเปลี่ยน มันแปรสภาพ มันต้อง
ใช้เวลาของมัน กว่ามันย่อยสลายของมันไป แต่ความคิดมันเร็วกว่านั้นมากเลย เวลาความคิดเกิด
ดับๆ มันเร็วมากเลย แล้วเวลาที่มันทำลายหมดแล้ว สิ่งของมันไม่เคลื่อนไปและไม่เคลื่อนมา คือมัน
รู้เท่าความคิดใจ มันไม่เสวยอารมณ์ มันไม่เสวยความคิด มันว่างความคิดไว้ข้างนอก แล้วตัวมัน
เองเป็นตัวของมันเอง แต่จะเป็นตัวของมันเองได้มันต้องมีมรรคญาณ

มรรคญาณนะ คำริชชอบ งานชอบ เพียรชอบ ความชอบธรรม หมายความว่า ความชอบ
ธรรมมันเข้ามาที่ใจของมัน มันมาแก้ไขที่ใจของมันได้ แต่ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติกันอยู่ เรามี
ความรู้สึกนึกคิดกันอยู่ มันเป็นความคิด...ความคิดไซ้จิตใหม่ ความคิดนี้เป็นเราไหม? ความคิด
มันเกิดดับ ถ้าความคิดเป็นเราเราต้องคิดแต่เรื่องดีๆ สิ เราต้องคิดแต่เรื่องความสุขสิ เราต้อง
คิดแต่เรื่องสิ่งที่เราคิดสิ่งใดแล้วสมความปรารถนาสิ ทำไมความคิดเดียวมันก็คิดดีเดียวมันก็
คิดร้ายละ ความคิดเป็นเราไหม ถ้าความคิดเป็นเรา ทำไมเราคิดทำร้ายตัวเองละ ทำไมเราคิดให้
ตัวเราเองเดือดร้อนละ นี่ความคิดเป็นเราไหม

ความคิดมันเกิดดับ เห็นไหม ความคิดมันไม่ใช่จิต มันเกิดจากจิต ถ้าความคิดของคนอื่น
มันไม่ใช่ความคิดจากจิตของเรา เขาคิดของเขาเขาเดือดร้อนของเขาไปคนเดียว เราเดือดร้อนด้วย
ไหม แต่ถ้ามันคิดจากเรานี้มันเดือดร้อนไหม? เพราะมันเสวยอารมณ์ไง เพราะมันมีสายใยของ
มัน นี่พลังงานมันเกี่ยวเนื่องกัน เพราะคนมีธาตุ ๔ และขันธ์ ๕

เวลาธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ธาตุ ๔ คือดิน น้ำ ลม ไฟ ขันธ์ ๕ คือความรู้สึกนึกคิด ขันธ์ ๕
รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันเกิดจากไหนละ? มันเกิดจากจิต พอมันเกิดจากจิต เพราะ
จิตมันเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ เกิดเป็นพรหม ผัสสาหารมีขันธ์เดียว ถ้าเกิดเป็นเทวดาละ ถ้า
เกิดเป็นมนุษย์ละ มนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ เกิดเป็นนรกอเวจีละ เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานละ การ

เกิด เห็นใหม่ การเกิดในภพใดชาติใดมันก็เสวยภพชาตินั้นตามแต่กรรม แล้วตามแต่กรรมนะ
หมดถึงอายุขัยแล้วมันก็เวียนไปของมัน สิ่งนี้เวียนไปของมัน

ทีนี้เราเกิดเป็นมนุษย์เราก็มีธาตุ ๔ และขันธ ๕ นี้ไง แล้วพอมนุษย์มีธาตุ ๔ ขันธ ๕
มนุษย์ถึงมีร่างกายและจิตใจ มนุษย์ถึงแก้ไขได้นี้ไง เทวดาเขามีกายทิพย์ๆ เขามีร่างกาย เขาถึงไม่
รู้ว่าเวลามันต้องแสวงหาอาหารมันแสวงหาอาหารอย่างไร แต่เวลาเขาเป็นเทวดาของเขาเขากิน
อาหารทิพย์นะ มันเป็นแสงต่างๆ ที่เขาว่าเป็นทิพย์ของเขา มันมีของเขา พร้อมของเขา เพราะมัน
เป็นอำนาจวาสนาของเขา แต่มันก็มีเทวดาที่มีฤทธิ์มาก เทวดาที่มีฤทธิ์น้อย ถ้ามีฤทธิ์มาก อาหาร
ของเขา เขาก็อุดมสมบูรณ์ของเขา แต่เวลามันจางไปๆ ละ นี่ผลของวิญญะมันเป็นแบบนี้ ถ้ามัน
เป็นแบบนี้เราแก้ไขของเรา ถ้าเราแก้ไขของเรา เราแก้ไขที่ใจของเราละ แก้ไขจบที่ใจนี้มันเข้าใจ
ได้หมดเลย มันจะเข้าใจสิ่งต่างๆ ในโลกนี้หมด พอมันเข้าใจสิ่งต่างๆ ในโลกนี้หมด มันจะไป
สงสัยสิ่งใดละ ถ้ามันไม่สงสัยสิ่งใด มันจะมีอะไรมาทำให้หวาดระแวงละ

เวลาเข้าป่าเข้าเขาไป เขาทำของเขา เขาแก้ไขที่นี้ แก้ไขเข้ามาที่ใจของเขา ถ้าแก้ไขเข้ามา
ที่ใจของเขา เขาจะประสบความสำเร็จในใจของเขา เขจะมีธรรมเป็นที่พึ่งของเขา ในปัจจุบันนี้
เราเป็นศากยบุตรพุทธชิโนรสนะ เราเป็นบริษัท ๔ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากศาสนา
ไว้กับเรา ศาสนาพุทธสอนให้ทาน ศีล ภาวนา

การทำทานๆ ทำทานการเสียสละต่อกัน ถ้าทุกคนมีแต่การเสียสละ ทุกคนไม่เอารัดเอา
เปรียบกัน สังคมจะนำอยู่ขนาดไหน แล้วเวลามีศีลขึ้นมา ความปกติ เราเสียสละแล้วเรามีความ
ปกติของเรา เรามีความร่มเย็นเป็นสุขในหัวใจของเรา แล้วมันเกิดภavana เกิดปัญญาขึ้นมา ถ้ามัน
ชำระล้างกิเลสขึ้นมาเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป เห็นใหม่ อันนี้มันถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้

แต่ในปัจจุบันนี้เราเป็นบริษัท ๔ อุบาสก อุบาสิกาใช้ใหม่ เราก็ทำบุญกุศลของเราเพื่อ
เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขในสังคม เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของเรา ถ้าจิตใจของเรา เราเสียสละไป
นี่เป็นบุญของเรา สิ่งที่เป็นบุญของเรามันจะเป็นทิพย์ เป็นทิพย์เพราะอะไร เพราะใจนี้เป็นผู้
เสียสละ เจตนาอันนี้สำคัญมาก ถ้าเจตนาที่มันสะอาดบริสุทธิ์มันเสียสละไปแล้ว เห็นใหม่ สิ่ง
นั้นเป็นทิพย์ สิ่งนั้นเป็นทิพย์เพราะอะไร เพราะสิ่งนั้นมันไม่มีใครมาแย้งชิงเราได้ สิ่งที่เป็นวัตถุ
เราเสียสละไปแล้วจบ แต่ภาพที่ประทับใจเรามันจะอยู่กับเราตลอดไป ฉะนั้น เวลาเราตายไปนะ
สิ่งนี้มันไปกับเรา เห็นใหม่

นี่ที่ว่าเป็นทิพย์ๆ มันไปกับเรา ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม สิ่งนี้แหละที่ว่าเป็นอาหารเป็นทิพย์ๆ มันเป็นวิญญูณาหาร ถ้าวิญญูณาหารมันอยู่อย่างไรของมัน นี่สิ่งที่เป็นทิพย์ แต่สิ่งที่เป็นทิพย์ เวลาใช้ไปแล้วมันก็หมดของมัน แต่ถ้าเราปฏิบัติของเราขึ้นมามันเป็นอริยทรัพย์ ถ้าเป็นอริยทรัพย์ มันเกิดปัญญาขึ้นมาะ ปัญญาที่เป็นภาวนามยปัญญาที่เราจะตื่นตื่นมากกว่าทำไมมนุษย์มันมีความสามารถขนาดนี้ ทำไมมนุษย์แก้ไขเราได้ขนาดนี้ ทำไมเทวดา อินทร์ พรหมมาฟังเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลามนุษย์นะ ถ้ามันพิจารณาของมันเข้ามา มันเห็นภาวนามยปัญญานะ ที่นี้มนุษย์เราใช้แต่ความคิด เราใช้แต่สมอง เราใช้แต่วิชาของเราไป ที่นี้ภาวนามยปัญญามันก็เกิดจากจิตนี้แหละ เกิดจากมนุษย์นี้แหละ แต่ความมหัศจรรย์ของมัน ในโลกนี้ไม่มีหรอก นี่ถ้าใครเห็นภาวนามยปัญญาสมบูรณ์ในมรรคญาณอันนี้ อย่างน้อยต้องเป็นพระโสดาบัน

ถ้าเป็นพระโสดาบัน เห็นไหม ปุถุชนกับพระโสดาบันมันแตกต่างกันอย่างไร มันแตกต่างกันที่ไหน? มันแตกต่างกันที่ความรู้สึกภายในอันนั้น มันแตกต่างกันที่จิต ถ้าจิตมันแตกต่างกันเห็นไหม พระโสดาบัน พระสัทธาคามิ พระอนาคามิ พระอรหันต์มันแตกต่างกันอย่างไร ความว่างมันมีขอบเขตของมันอย่างไร มันมีขอบเขตของมัน เพราะมันหยาบละเอียดแตกต่างกันไป

ฉะนั้น สิ่งที่เป็นความมหัศจรรย์ มนุษย์ที่มีปัญญาได้มากขนาดนี้ มนุษย์สามารถหาอริยทรัพย์ มนุษย์หาความสุขจากภายในได้ขนาดนี้ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงชี้เข้ามาภายใน ในพระไตรปิฎกทั้งหมดชี้เข้าไปสู่ที่จิตของผู้ที่ศึกษา จิตของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ แล้วถ้าจิตของผู้ที่ศึกษา จิตของผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินั้นถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้ว พระอรหันต์เสมอกันโดยความสะอาดบริสุทธิ์

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับพระอรหันต์ในสมัยปัจจุบันนี้ ความรู้เสมอกันโดยความเป็นจริงภายใน แต่อำนาจวาสนาบารมีแตกต่างกันเพราะการเสียดละนี้แหละ ถ้าใครเสียดละมามาก ใครสร้างบารมีมามาก สิ่งนั้น เห็นไหม สายบุญสายกรรมที่สร้างกันมามหาศาลเขาจะมีความเชื่อถือกัน ถ้าสายบุญสายกรรมใครสร้างมาน้อย สิ่งนั้นมันก็เป็นอำนาจวาสนาของผู้สร้างมาอย่างนั้น แต่ความสะอาดบริสุทธิ์ในใจเสมอกัน แตกต่างกันที่อำนาจวาสนาบารมีของคนที่ได้เสียดละแตกต่างกันมา

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย...๔ อสงไขยที่เสียสละมาขนาดนั้น เห็นไหม ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย นี่การเสียสละมาอย่างนั้น เพราะอำนาจวาสนาถึงได้บุญมากขนาดนั้น ความได้บุญมากขนาดนั้น นี่อำนาจวาสนาบารมีของคน แต่ความสะอาดบริสุทธิ์เหมือนกัน เท่ากัน ถ้าความสะอาดบริสุทธิ์นี้เกิดขึ้นมา มันเกิดจากการกระทำของเรา นี่มนุษย์ทำได้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า “ในบรรดาสัตว์สองเท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด” ในบรรดาสัตว์สองเท้านี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด เห็นไหม มนุษย์ก็เหมือนกัน เราก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน ถ้าเราทำของเราได้ เราจะมี ความประเสริฐในใจของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง